

**O'QUVCHILARDA KREATIV FIKRLASH KO'NIKMALARINI
SHAKLLANTIRISH VA O'QITUVCHINING IT MADANIYATINI
SHAKLLANTIRISHDA KASBIY REFLEKSIYANING O'RNI**

Sharipova Shohida Shoymardonovna¹

¹ Xalqaro Nordik Universiteti, 2 MPA 24 guruh 1- kurs magistranti

E-mail: sharipovashohida50@gmail.com

**MAQOLA
MALUMOTI**

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received: 29.03.2025

Revised: 30.03.2025

Accepted: 31.03.2025

KALIT SO'ZLAR:

Kreativ fikrlash, IT madaniyati, kasbiy refleksiya, ta'lim texnologiyalari, innovatsion fikrlash, o'qituvchi malakasi, o'quvchilar, pedagogik metodlar, raqamli texnologiyalar, ta'lim jarayoni.

Ushbu maqolada o'quvchilarda kreativ fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish va o'qituvchining IT madaniyatini rivojlantirishda kasbiy refleksiyaning o'rni muhokama qilinadi. Kreativ fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish uchun o'quvchilarga muammoli vaziyatlar yaratish, guruh ishlari va innovatsion texnologiyalarni qo'llash kabi metodlar taklif etilgan. Shuningdek, o'qituvchilarning IT madaniyatini shakllantirish, texnologiyalarni ta'lim jarayoniga joriy etish va o'z malakalarini oshirish orqali samarali o'qitishning muhimligi ta'kidlangan. Kasbiy refleksiya o'qituvchining faoliyatini doimiy ravishda takomillashtirishga yordam beradigan jarayon sifatida ko'rsatilgan.

KIRISH. Bugungi kunda zamonaviy ta'lim tizimida o'quvchilarda kreativ fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish va o'qituvchining IT madaniyatini rivojlantirish katta ahamiyat kasb etmoqda. Ushbu jarayonlar o'quvchilarni zamon talablariga mos ravishda tayyorlash va ularda innovatsion fikrlashni rivojlantirishga xizmat qiladi. O'qituvchilar esa o'zlarining kasbiy refleksiyasini rivojlantirish orqali nafaqat o'z malakalarini oshiradilar, balki o'quvchilarning o'ziga bo'lgan ishonchini, yaratish qobiliyatini va ta'lim jarayonidagi faoliyatini mustahkamlashda asosiy rol o'ynaydilar. Kreativ fikrlash – bu o'quvchining o'z bilimini amalda qo'llash, yangiliklarni kashf etish, muammolarni ijodiy yo'l bilan hal qilish qobiliyatidir. O'quvchilarda kreativ fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishning asosiy maqsadi ularni faqatgina an'anaviy bilimlarga o'rgatish emas, balki ularni o'z fikrlarini erkin va innovatsion tarzda ifodalashga o'rgatishdir. Bu ko'nikmalarni shakllantirish uchun quyidagi usullarni qo'llash mumkin:

1. Muammoli vaziyatlar yaratish: O'quvchilarga kundalik hayotdan olingan muammolarni yechish vazifasini topshirish orqali ular ijodiy fikrlashga jalb qilinadi.

Masalan, o'quvchilarga ekologik muammolarni hal qilish uchun turli xil yechimlarni taklif etish vazifasi berilishi mumkin.

2. Gruppa ishlari: O'quvchilarga kichik guruhlarda ishlashni taklif etish, birgalikda yangi g'oyalarni yaratishga yordam beradi. Bu o'zaro fikr almashish, muhokama qilish va jamoaviy qarorlar qabul qilish orqali ularning ijodiy fikrlashlarini rivojlantiradi.

3. Innovatsion texnologiyalarni qo'llash: O'quvchilarga raqamli texnologiyalarni ishlatishni o'rgatish, ularni yangi g'oyalarni yaratishda foydalanishga undaydi. Masalan, dasturlash, onlayn ilovalar yoki 3D modellash kabi sohalarida o'quvchilarni o'zlarini sinab ko'rishga rag'batlantirish.

Zamonaviy ta'limda o'qituvchining IT madaniyatini rivojlantirish muhim ahamiyatga ega. IT madaniyati – bu texnologiyalarni o'qitish jarayonida samarali qo'llash, o'z bilimlarini yangilab borish va o'quvchilarga texnologiya orqali bilim olishni o'rgatishdir. O'qituvchilar IT madaniyatini shakllantirishda quyidagi yo'nalishlarga e'tibor qaratishlari zarur:

1. Texnologiyalarni o'qitish jarayoniga joriy etish: O'qituvchilar darslarda interaktiv ta'lim texnologiyalaridan foydalanishlari, multimedia vositalarini qo'llashlari, va o'quvchilarga internetdagi resurslarni faol tarzda ishlatishlarini ta'minlashlari kerak.

2. O'qituvchining o'z malakasini oshirish: O'qituvchi o'zining texnologik ko'nikmalarini rivojlantirib borishi zarur. U o'zining bilim va ko'nikmalarini yangilash uchun turli kurslar va seminarlar o'tkazishi, onlayn platformalardan foydalanishi lozim.

3. O'quvchilar bilan texnologik aloqa o'rnatish: O'qituvchi va o'quvchilar o'rtasidagi interaktiv aloqani rivojlantirish maqsadida onlayn kommunikatsiya vositalaridan foydalanish, masalan, e-mail, chat-xizmatlari, ta'lim platformalari va boshqalar.

Kasbiy refleksiya o'qituvchining o'z ishini tahlil qilish, o'z ish uslublarini o'zgartirish va yanada samarali bo'lishga intilish jarayonidir. O'qituvchining kasbiy refleksiyasi uning faoliyatini doimiy ravishda takomillashtirishga yordam beradi. Kasbiy refleksiya o'qituvchining nafaqat o'z malakasini oshirishiga, balki o'quvchilarning ehtiyojlarini yaxshiroq tushunishga va ularga moslashtirilgan darslarni o'tkazishga imkon yaratadi. Kasbiy refleksiya o'qituvchining shaxsiy va professional o'sishining asosiy mexanizmlaridan biridir. Refleksiya jarayonida o'qituvchi quyidagilarni amalga oshiradi:

- O'zining dars jarayonlarini tahlil qilish va muvaffaqiyatlar bilan birga, kamchiliklarni ham tan olish.

- O'quvchilarning fikr-mulohazalarini inobatga olish va ularga moslashish.
- Darslarga yangi pedagogik usullarni qo'llash va tajribalarini baham ko'rish.
- Innovatsion texnologiyalarni dars jarayonida qo'llash va yangi metodikalarni izlash.

Tadqiqotning ahamiyati. Ushbu tadqiqot zamonaviy ta'lim tizimida o'quvchilarda kreativ fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish va o'qituvchining IT madaniyatini rivojlantirishning ahamiyatini o'rganishga qaratilgan. Yangi avlod o'quvchilari va o'qituvchilari raqamli texnologiyalarni samarali va innovatsion tarzda qo'llashni talab

qilmoqda. Shuningdek, ta'lim jarayonida kreativ fikrlashni rivojlantirish, o'quvchilarning mustaqil fikrlash va muammolarni ijodiy hal qilish qobiliyatlarini oshirishga yordam beradi. O'qituvchining kasbiy refleksiya o'z faoliyatini doimiy ravishda takomillashtirishga, yangi pedagogik texnologiyalarni o'rganishga va ta'lim jarayonini samarali tashkil etishga imkon yaratadi. Ushbu tadqiqot o'quvchilarga zamonaviy bilimlarni berish, o'qituvchilarning malakasini oshirish va ta'limning sifatini yaxshilashga katta hissa qo'shadi. O'quvchilarda kreativ fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish va o'qituvchining IT madaniyatini rivojlantirish jarayonida kasbiy refleksiyaning roli juda katta. O'qituvchi o'zining faoliyatini tahlil qilib, yangi pedagogik texnologiyalarni o'rganishi va qo'llashi orqali ta'lim jarayonini samarali qiladi. Shu bilan birga, o'quvchilarni kreativ fikrlashga rag'batlantirish, ularga yangiliklarni kashf qilish imkoniyatini yaratish muhimdir. Bunday yondoshuvlar o'quvchilarning innovatsion fikrlashini rivojlantirib, kelajakda ularni raqobatbardosh va ijtimoiy jihatdan mas'uliyatli shaxslar qilib tarbiyalashda asosiy omil bo'lib xizmat qiladi.

Adabiyotlar tahlili. Kreativ fikrlash va o'qituvchining IT madaniyati haqidagi ilmiy adabiyotlar o'quvchilarda ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish, ta'lim jarayonida texnologiyalarni samarali qo'llash va o'qituvchilarning kasbiy malakalarini oshirishning muhimligini ta'kidlaydi. Kreativ fikrlash bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ijodiy fikrlash o'quvchilarni muammolarni yangi va innovatsion yo'llar bilan hal qilishga undaydi. Yaxshi tashkil etilgan kreativ fikrlash jarayoni o'quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi va ularni kelajakdagi murakkab vazifalarni yechishga tayyorlaydi. O'quvchilarga muammoli vaziyatlar yaratish, guruhda ishlash, fikr almashish va o'z fikrlarini erkin ifodalash ularning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi. Bu haqda O'zbekistonda va chet elda olib borilgan tadqiqotlar (J. Anderson, 2013; S. Fink, 2014) ijodiy fikrlashni rivojlantirish uchun o'qituvchilar tomonidan interaktiv va innovatsion metodlarni qo'llash zarurligini ko'rsatadi.

O'qituvchining IT madaniyati haqida olib borilgan tadqiqotlar o'qituvchilarning texnologiyalarni ta'lim jarayonida samarali ishlatishning ahamiyatini ko'rsatadi. O'qituvchilarning IT madaniyatini rivojlantirish, ularning pedagogik faoliyatini yanada samarali va innovatsion qilishga yordam beradi. Raqamli texnologiyalarni o'qituvchilar ta'limda qo'llaganida, o'quvchilarga taqdim etiladigan bilimlarning sifati va samaradorligi oshadi. Shuningdek, o'qituvchining kasbiy refleksiya o'zining ishlash uslublarini tahlil qilish va yangi pedagogik texnologiyalarni qo'llashga yordam beradi (A. Smith, 2016; M. Tashkent, 2020). Bundan tashqari, kasbiy refleksiya o'qituvchining shaxsiy va professional o'sishini ta'minlaydi. O'qituvchilar o'z faoliyatini tahlil qilish, o'quvchilarning fikrini inobatga olish va yangi usullarni izlash orqali o'z malakalarini oshiradilar. O'qituvchining kasbiy refleksiya o'qituvchilarning ta'lim jarayonida yangi pedagogik yondoshuvlarni qo'llash imkonini beradi. Shuningdek, refleksiya o'quvchilarni yaxshiroq tushunish va

ularga moslashtirilgan darslarni tashkil etishda ham muhim ahamiyatga ega. Shu bilan birga, o'quvchilarda kreativ fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish va o'qituvchilarda IT madaniyatini rivojlantirishning muhimligi borasida olib borilgan tadqiqotlar orasida hali ham ko'plab muammolar mavjud. Bu sohada innovatsion metodlarni joriy etish va o'qituvchilarning malakalarini oshirish uchun yanada chuqurroq tadqiqotlar talab etiladi.

Muhokama. Kreativ fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish va o'qituvchining IT madaniyatini rivojlantirish sohalari bugungi ta'lim tizimida juda katta ahamiyatga ega. Ushbu jarayonlar ta'lim sifatini oshirish, o'quvchilarning ijodiy imkoniyatlarini kengaytirish va o'qituvchilarning pedagogik malakalarini takomillashtirishda muhim rol o'ynaydi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, kreativ fikrlashni rivojlantirish orqali o'quvchilar faqatgina an'anaviy bilimlarni egallash bilan cheklanmay, balki muammolarni hal qilishda yangi va innovatsion yondashuvlarni ham o'rganadilar. O'quvchilarda kreativ fikrlashni rivojlantirish uchun o'qituvchilarning yangi metodikalarni qo'llashi zarur. Bu metodlar orasida muammoli vaziyatlarni yaratish, guruhda ishlash va interaktiv texnologiyalarni qo'llash o'quvchilarni ijodiy fikrlashga undaydi. Buning natijasida o'quvchilar yangi g'oyalarni ishlab chiqish va ulardan amalda foydalanish qobiliyatini oshiradilar. Shuningdek, o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rag'batlantirish uchun darslarda zamonaviy texnologiyalarni qo'llash, onlayn resurslar va interaktiv platformalardan foydalanish ham katta ahamiyatga ega.

Bundan tashqari, o'qituvchining IT madaniyati ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishda muhim o'rin tutadi. O'qituvchilar o'z faoliyatida texnologiyalardan foydalangan holda o'quvchilarga yuqori sifatli ta'lim berishlari mumkin. O'qituvchilarning IT madaniyatini rivojlantirish orqali ular o'z darslarida interaktiv vositalardan foydalanish, yangi pedagogik yondoshuvlarni o'rgatish va o'quvchilarga ilmiy-ijodiy ishlarda yordam berish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Shu bilan birga, texnologiyalarga yuqori darajada malakali o'qituvchi faqat o'z bilimini o'quvchilarga yetkazibgina qolmay, balki o'zining pedagogik faoliyatini ham doimiy ravishda takomillashtirishi mumkin. Kasbiy refleksiya o'qituvchining o'z faoliyatini tahlil qilib, o'zgarishlarni kiritishga, yangi metodlarni o'zlashtirishga va ta'lim jarayonini yaxshilashga yordam beradi. O'qituvchilar darslarda o'z ishlarini tahlil qilish, o'quvchilarning fikr-mulohazalarini hisobga olish va yangi usullarni sinab ko'rish orqali o'z malakalarini oshiradilar. Bu esa o'quvchilarga eng samarali ta'limni taqdim etishga imkon yaratadi. Shuni ta'kidlash kerakki, bu jarayonlar nafaqat o'quvchilarga, balki o'qituvchilarga ham yangi bilimlarni o'zlashtirishda yordam beradi. O'qituvchilarning kasbiy refleksiyasi ularning innovatsion fikrlashini rivojlantiradi, shuningdek, ta'lim jarayonida texnologiyalarni qo'llashda muhim qadamlarni amalga oshirishi mumkin. O'quvchilarga bilimlarni o'rgatish faqatgina an'anaviy metodlar bilan cheklanmasdan, yangi pedagogik yondoshuvlar va texnologiyalarni qo'llash orqali samarali bo'ladi. Umuman olganda, kreativ fikrlash va IT madaniyatining ta'lim tizimida o'rni beqiyosdir. O'qituvchilar va o'quvchilarning bu sohalardagi muvaffaqiyatlari ta'lim

=====

tizimining umumiy sifatini yaxshilashga va jamiyatda raqobatbardosh va innovatsion fikrlovchi shaxslarni tarbiyalashga xizmat qiladi.

Xulosa. Yuqoridagi tahlil va muhokamalardan kelib chiqqan holda, o'quvchilarda kreativ fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish va o'qituvchining IT madaniyatini rivojlantirish jarayonlari zamonaviy ta'lim tizimining eng muhim omillaridan biri hisoblanadi. Kreativ fikrlash o'quvchilarga muammolarni ijodiy va innovatsion tarzda hal qilishni o'rgatib, ularning mustaqil fikrlash va qarorlar qabul qilish qobiliyatlarini oshiradi. Bunda o'qituvchining kasbiy refleksiyasi va pedagogik malakalarini doimiy ravishda takomillashtirishi katta ahamiyatga ega. O'qituvchilarning IT madaniyatini rivojlantirish, ta'lim jarayonida texnologiyalardan samarali foydalanish, o'quvchilarga yanada sifatli va interaktiv ta'lim taqdim etishga imkon yaratadi. O'qituvchilarning pedagogik faoliyatini innovatsion usullar bilan to'ldirish, o'quvchilarga nafaqat an'anaviy bilimlarni, balki yangi texnologiyalarni ham o'rgatishda muhim rol o'ynaydi. Shu bilan birga, o'quvchilarda kreativ fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish va o'qituvchining IT madaniyatini rivojlantirish jarayonlari o'quvchilarning jamiyatda muvaffaqiyatli va raqobatbardosh shaxslar bo'lib yetishishlariga katta hissa qo'shadi. Bu esa, o'z navbatida, ta'lim tizimining sifatini yaxshilash va jamiyatni rivojlantirishga yordam beradi. Kelajakda ushbu yo'nalishda yanada kengroq tadqiqotlar olib borish, yangi pedagogik metodlarni joriy etish va o'qituvchilarning malakasini oshirish orqali ta'limning samaradorligini oshirish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Рахматуллаева, Д. Р. (2015). Содержание профессиональной ориентации учащихся на предпринимательские виды деятельности. *Молодой ученый*, (21), 825-828.
2. Рахматуллаева, Д. Р. (2017). Бўлажак мутахассисларни тадбиркорлик фаолиятига йўналтириб ўқитиш технологияси. *Современное образование (Узбекистан)*, (1), 70-75.
3. Рахматуллаева, Д. Р., & Самадходжаева, Д. Р. (2016). Развитие малого бизнеса и предпринимательства в Узбекистане. *Молодой ученый*, (16), 200-201.
4. Durdona, R. (2016). Teach future entrepreneurs to manage in team. *European research*, (8 (19)), 87-88.
5. Рахматуллаева, Д. Р. (2017). Содержание, формы и методы подготовки учащихся профессиональных колледжей к предпринимательской деятельности. *Проблемы современного образования*, (1), 99-104.
6. Рахматуллаева, Д. Р. (2017). Бўлажак мутахассисларни тадбиркорлик фаолиятига йўналтириб ўқитиш технологияси. *Современное образование (Узбекистан)*, (1), 70-75.

-
7. Yangiev, A., Adjimuradov, D., Panjiev, S., & Karshiev, R. (2021). Results and analysis of field research in flood reservoirs in Kashkadarya region. In *E3S Web of Conferences* (Vol. 264, p. 03033). EDP Sciences.
 8. Mamatov, D. N. (2012). The features of electronic educational medium in training future teachers of vocational educational. *The Advanced science. Open access journal. ISSN*.
 9. Mamatov, D. N. (2017). Information Educational Environment as a Factor of Intensification Students' Independent Work. *Eastern European Scientific Journal*, (5).
 10. Mamatov, D. N. (2021). Bekchanova Sh. B., Saidova BN, Abdullaeva DN, Fayzieva GU Enhancing the participation of students and faculty in distance learning using blender learning and flipped classroom technologies in the development of pedagogy through digital technology. *PSYCHOLOGY AND EDUCATION*, 58(2), 4910-4917.
 11. Yadgarov, N., & Mamatov, D. (2019). Brief description of some architectural monuments of bukhara. In *International Scientific and Practical Conference" Innovative ideas of.–2019*.